

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับเป็นเวลากว่า 66 ปีมาแล้ว ที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 โดยหลักการสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนี้ถือว่า “ประชาธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน” ประชาชนทุกคนที่เป็นเจ้าของประเทศสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยผ่านขั้นตอนที่สำคัญคือการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นกิจกรรมที่สำคัญในกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมีโอกาสเลือกตัวแทนของตนเข้าไปบริหารประเทศ อีกทั้งการไปเลือกตั้งของประชาชนถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นสถาบันกลางในสังคมได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ ความคิดเห็นทางการเมืองและข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนนำไปใช้พิจารณาก่อนการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนยังเป็นเวทีสาธารณะที่สำคัญในการสื่อสารทางการเมืองช่วงที่มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ในปัจจุบันสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และวิทยุมีบทบาทในการให้ความรู้ตลอดจนให้ความคิดและทัศนคติทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนและทวีความสำคัญมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ถ้าเปรียบเทียบแล้วโทรทัศน์และวิทยุเป็นสื่อมวลชนที่สามารถทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากที่สุด โดยเฉพาะในรูปแบบของรายการสนทนาหรืออภิปรายที่เปิดเป็นเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้โดยตรงในรายการในช่วงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยที่สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์สามารถแสดงบทบาททั้งการให้ข้อมูลข่าวสารและให้โอกาสแสดงความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

จากบริบททางการเมืองในสังคมไทย สื่อวิทยุและโทรทัศน์ได้เกิดขึ้นมาจากการริเริ่มของผู้มีอำนาจทางการเมือง ด้วยเหตุนี้วิทยุและโทรทัศน์จึงถูกใช้เป็นกลไกในการสื่อสารจากรัฐบาลและกลุ่มผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองไปสู่ประชาชนอันเป็นการสื่อสารทางเดียว รวมทั้งใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ในการสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐมากกว่าที่จะให้เป็นเวทีกลางในการสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนไปสู่ผู้บริหารประเทศ สื่อวิทยุนี้ถือกำเนิด

ขึ้นมาโดยรัฐก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ภายหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงจึงถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญของคณะราษฎรในการเผยแพร่อุดมการณ์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยและใช้ต่อสู้กับกลุ่มอำนาจในระบอบเดิม อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าสื่อวิทยุยังไม่ได้ทำหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอุดมการณ์ที่แท้จริงของปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองได้นำสื่อวิทยุไปใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองในทางที่สร้างผลประโยชน์และความชอบธรรมให้แก่รัฐ ดังปรากฏในยุคนจอมพล ป.พิบูลสงครามได้ใช้สื่อวิทยุในการโฆษณาเผยแพร่ลัทธิเชื่อนำปลุกฝังความคิดความเชื่อรัฐผ่านรายการสนทนาทางวิทยุระหว่างนายมัน ชูชาติและนายคง รักไทย รวมทั้งใช้สื่อวิทยุเป็นกระบอกเสียงของผู้นำ (สุวิมล พลจันทร์, 2531) ช่วงปี 2500-2516 ประเทศถูกปกครองด้วยระบบเผด็จการทหาร สื่อวิทยุถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ให้สถานีวิทยุทุกสถานีออกอากาศบทความและรายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ (ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงของส่วนราชการ พ.ศ.2511) รวมทั้งต้องสนับสนุนนโยบายของรัฐซึ่งระเบียบดังกล่าวได้ลิดรอนสิทธิในการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม (สมสุข หินวิมาน, 2534)

อย่างไรก็ดีการเรียกร้องเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ทำให้สื่อได้รับเสรีภาพแต่เป็นช่วงระยะเวลาเพียงสั้น ๆ และหลังปี 2519 สื่อวิทยุและโทรทัศน์ต้องถูกควบคุมอย่างเข้มงวดจากระเบียบและกฎหมายต่าง ๆ เช่น ระเบียบวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2518 มีการควบคุมเวลาในการโฆษณาและเนื้อหารายการที่ต้องผ่านการตรวจพิจารณาอย่างเข้มงวดจากคณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์หรือ กบว. รายการในลักษณะที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมืองถือเป็นสิ่งต้องห้าม นอกจากนี้สื่อยังถูกควบคุมด้วยคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 15 หรือ ปร.15 ที่ใช้ควบคุมสื่อวิทยุและคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 17 หรือ ปร.17 ใช้ควบคุมสื่อโทรทัศน์ โดยเฉพาะใน ปร.17 ได้ควบคุมเนื้อหารายการที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเข้มงวดจากการกำหนดว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์ต้องส่งเสริมความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ไม่ส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ อีกทั้งห้ามรายการประเภทความรู้ ปาฐกถา อภิปรายสนทนา สัมภาษณ์ เกี่ยวข้องหรือพาดพิงถึงเรื่องการเมืองโดยสถานีต้องบันทึกเทปรายการล่วงหน้า ถ้าจะออกอากาศสดต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการกบว. ก่อน (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2528)

จากเหตุการณ์ในอดีตสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารการเมืองของไทยยังไม่เกิดดุลยภาพในการใช้สื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ยังไม่มีโอกาสแสดงบทบาทในการเป็นเวทีสาธารณะในสังคมได้อย่างมีพลัง ด้วยเหตุที่อำนาจทางการเมืองได้เข้ามา

จำกัดและควบคุมการนำเสนอเนื้อหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง รวมทั้งต้องตอบสนองนโยบายของรัฐ โดยรัฐมองว่าสื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองที่สำคัญ

เมื่อปัญหาคอมมิวนิสต์เริ่มคลี่คลายลงหลังปี 2523 รัฐเปิดให้ใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ในการเสนอเรื่องทางการเมืองได้โดยเฉพาะในการหาเสียงเลือกตั้ง เห็นได้จากการที่รัฐอนุญาตให้พรรคการเมืองเข้ามาใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์หาเสียงกับประชาชนในรูปแบบการแถลงนโยบายพรรค ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการที่พรรคการเมืองใช้สื่อของรัฐในการหาเสียงเลือกตั้งตั้งแต่แรงผลักดันสำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนคือเสรีภาพของสื่อมวลชนอีกครั้งมาจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งเป็นการประชุมประท้วงของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางที่ร่วมพลังต่อต้านการบริหารประเทศของพล.อ.สุจินดา คราประยูร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีที่สืบทอดอำนาจจากคณะรัฐประหาร จากเหตุการณ์ดังกล่าวไม่เพียงแสดงให้เห็นวิกฤตทางการเมืองแต่ยังแสดงให้เห็นวิกฤตทางสื่อด้วย การที่สื่อวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐไม่สามารถรายงานข่าวที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง นำไปสู่กระแสเรียกร้องจากสังคมที่ต้องการเห็นสื่อวิทยุและโทรทัศน์เสนอเรื่องทางการเมืองได้อย่างเป็นอิสระ โดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ ปัจจุบันนี้ได้ส่งผลให้สื่อวิทยุและโทรทัศน์เริ่มเปิดฉากขึ้นสำหรับเรื่องทางการเมือง โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นเวที (forum) และให้ตัวแสดงทางการเมือง* (political actor) ต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น สื่อวิทยุและโทรทัศน์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงคือได้เกิดรายการสนทนาทางการเมืองในลักษณะเป็นเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการและรายการลักษณะนี้ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนและบทบาทหน้าที่ในการเป็นสถาบันกลางในสังคมที่ให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

สื่อวิทยุและโทรทัศน์ได้แสดงบทบาทในการเป็นเวทีสาธารณะในการหาเสียงเลือกตั้งอย่างชัดเจนตั้งแต่การเลือกตั้งทั่วไป 13 กันยายน 2535 ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งปรากฏว่าสถานีโทรทัศน์ต่างให้ความสำคัญต่อการเสนอข่าวสารเรื่องเลือกตั้งในรายการข่าวและรายการสนทนาเฉพาะกิจที่จัดขึ้น ต่อเนื่องถึงการเลือกตั้งครั้งต่อมาเมื่อ 2 กรกฎาคม 2538 ที่มีการใช้สื่อรณรงค์เรื่องเลือกตั้งอย่างกว้างขวางทั้งพรรคการเมือง ภาครัฐและสื่อมวลชนโดยที่ทุกฝ่ายได้ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อเป็นอย่างมาก ด้านพรรคการเมืองมีการหาเสียงทางสื่อทุกประเภททั้งทางหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์และวิทยุ รวมทั้งมีการว่าจ้างบริษัทโฆษณาเพื่อวางแผนการใช้สื่อเพื่อช่วยเพิ่มคะแนนเสียงของพรรคตน ในส่วนขององค์กรกลาง หน่วยราชการเช่น กรมการปกครอง

* ตัวแสดงทางการเมืองหรือ political actor ในวิทยานิพนธ์นี้จะใช้ในความหมายของผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นกลุ่มองค์กรหรือสถาบันในสังคมมีบทบาทและมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงออกทางการเมืองโดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ตัวแสดงทางการเมืองเช่น สื่อมวลชน พรรคการเมือง องค์กรเอกชน กลุ่มประชาชน เป็นต้น

กระทรวงมหาดไทยได้ใช้สื่อช่วยในการประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องการเลือกตั้งแก่ประชาชน เมื่อรัฐบาลของนายบรรหาร ศิลปอาชาประกาศยุบสภาเมื่อ 27 กันยายน 2539 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ภายในระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนการเลือกตั้ง องค์กรทั้งภาครัฐ พรรคการเมือง/นักการเมือง องค์กรกลาง องค์กรเอกชนและที่สำคัญคือสื่อมวลชนได้ออกมารณรงค์ในเรื่องการเลือกตั้งกันอย่างมากโดยมีเป้าหมายที่แตกต่างกันไปแต่จะเห็นได้ว่าสื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารที่ทุกฝ่ายให้ความสำคัญและนำไปใช้

จากบรรยากาศทางการเมืองที่เริ่มเปิดมากขึ้นทำให้สื่อได้แสดงบทบาทในการเป็นเวทีสาธารณะ โดยเห็นได้ชัดเจนในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง สื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์และวิทยุมีการจัดรายการในรูปแบบที่เป็นเวทีและให้ตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ มาร่วมในรายการปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย กระตุ้นให้ประชาชนหันมาสนใจเรื่องการเลือกตั้งและมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเป็นตัวแสดงทางการเมืองหนึ่งในเวทีสาธารณะ ปรากฏการณ์ในการทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งการหาเสียงผ่านสื่อของพรรคการเมืองเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เป็นจุดเปลี่ยนอีกก้าวหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีเสรีภาพและสามารถทำหน้าที่เป็นเวทีได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้น

ในช่วงการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งสื่อมวลชนและพรรคการเมืองได้แสดงบทบาทในการเป็นตัวแสดงทางการเมืองหลัก (major political actor) ของกระบวนการสื่อสาร แต่น่าสนใจว่ารูปแบบและเนื้อหาในการให้ข้อมูลเรื่องการเลือกตั้งของสื่อมวลชนหรือพรรคการเมืองที่จะมีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น รวมทั้งการให้ข้อมูลแก่ประชาชนที่จะส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันแสดงออกจากการที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตัวแทนของตนอย่างมีวิจารณญาณและได้ผู้แทนราษฎรที่เป็นคนดีมีความสามารถอย่างแท้จริง ดังนั้นการวิจัยเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะเวทีสาธารณะในการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป 17 พฤศจิกายน 2539 จึงเน้นศึกษาการใช้ช่องทางการสื่อสารภายใต้บริบทการให้ข้อมูลเรื่องการเลือกตั้งของสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุและพรรคการเมืองว่ามีรูปแบบและเนื้อหาอย่างไร ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและเนื้อหาที่ฝ่ายสื่อโทรทัศน์และวิทยุและฝ่ายพรรคการเมืองนำเสนอ ในลักษณะเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์ว่าสื่อมวลชนสามารถเป็นเวทีสาธารณะได้มากน้อยเพียงใดอันจะทำให้ได้เห็นบทบาทของสื่อที่มีต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้ชัดเจนขึ้น

ปัญหานำวิจัย

1. พรรคการเมือง สื่อโทรทัศน์และวิทยุ อันเป็นตัวแสดงหลักทางการเมือง (major political actor) มีรูปแบบและเนื้อหาเรื่องการทำเสียงอย่างไร
2. พรรคการเมือง/นักการเมือง ประชาชน เข้ามาใช้สื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอย่างไร
3. การใช้สื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องเลือกตั้งของพรรคการเมืองและสื่อมวลชนมีความแตกต่างกันอย่างไร มีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาในการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไปของสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ และพรรคการเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์เรื่องที่มีส่วนร่วมทางการเมืองของตัวแสดงทางการเมือง (political actor) ต่าง ๆ ในเวทีสาธารณะ (public forum) ในสื่อวิทยุและโทรทัศน์
3. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทในการเป็นผู้กำหนดวาระเรื่องเลือกตั้งระหว่างสื่อมวลชน และพรรคการเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ในปัจจุบันที่สื่อโทรทัศน์และวิทยุมีบทบาทเด่นชัดมากขึ้นในการเป็นเวทีสาธารณะนำเสนอเรื่องทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้งทั่วไป 17 พฤศจิกายน 2539 ในการศึกษาครั้งนี้จะวิเคราะห์ตามตัวแสดงหลักทางการเมือง 2 แขนงคือ สื่อมวลชนอันได้แก่ สื่อโทรทัศน์และวิทยุ และพรรคการเมือง โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ดังนี้
  - ก. สื่อมวลชนอันได้แก่ สื่อโทรทัศน์และวิทยุ

ในการศึกษาจากตัวแสดงทางการเมืองในกลุ่มสื่อมวลชนจะศึกษาจากรายการโทรทัศน์ และรายการวิทยุ โดยมีเกณฑ์ที่ใช้คือ

- 1) เป็นสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุที่ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง โดยทางสถานีมีการจัดสรรเวลาให้แก่รายการเฉพาะกิจที่จัดขึ้นช่วงก่อนการเลือกตั้งหรือเป็นรายการปกติของทางสถานีแต่มีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับการเลือกตั้ง รูปแบบรายการเป็นรายการประเภทสนทนาหรืออภิปรายเน้นให้สื่อเป็นเวทีสาธารณะแก่พรรคการเมือง องค์กรเอกชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ

2) พิจารณาจากโครงสร้างของสื่อโทรทัศน์และวิทยุ 2 ลักษณะคือ สื่อที่มีโครงสร้างการดำเนินการโดยภาครัฐและสื่อที่มีโครงสร้างการดำเนินการโดยภาคเอกชน

3) พิจารณาจากขนาดของสถานีและขนาดของกลุ่มผู้รับคือสถานีระดับชาติและสถานีระดับจังหวัด

ข. พรรคการเมือง

ในส่วนของพรรคการเมืองจะศึกษาจากโฆษณาพรรคการเมืองที่จัดทำและออกอากาศทางโทรทัศน์และวิทยุ จากข้อมูลเบื้องต้นของการเลือกตั้งครั้งนี้มีพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครตามกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนด 13 พรรคได้แก่ พรรคกิจสังคม, พรรคความหวังใหม่, พรรคชาติไทย, พรรคชาติพัฒนา, พรรคประชากรไทย, พรรคประชาธิปัตย์, พรรคพลังธรรม, พรรคมวลชน, พรรคเอกภาพ, พรรคเสรีธรรม, พรรคเสรีประชาธิปไตย, พรรคไทและพรรคแรงงานไทย จากการสำรวจโฆษณาพรรคการเมืองที่ออกอากาศทางโทรทัศน์และวิทยุในช่วงก่อนการเลือกตั้งพบว่าพรรคเสรีธรรม พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคเอกภาพ พรรคไทและพรรคแรงงานไทย ไม่เน้นการหาเสียงเลือกตั้งในรูปแบบของสปอตโฆษณาทางสื่อโดยไม่ปรากฏสปอตโฆษณาการเมืองทางโทรทัศน์และวิทยุของพรรคการเมืองดังกล่าว ดังนั้นขอบเขตการศึกษาในส่วนพรรคการเมืองจะศึกษาจากสปอตโฆษณาของพรรคการเมืองจำนวน 8 พรรคควบคู่ไปกับการแถลงนโยบายพรรคทางสถานีวิทยุกระจายเสียงโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มที่หนึ่ง พรรคการเมืองขนาดใหญ่ใช้งบประมาณสูงในการโฆษณาหาเสียงผ่านสื่อ มีพรรคการเมือง 5 พรรคคือ พรรคประชาธิปัตย์, พรรคความหวังใหม่, พรรคชาติไทย, พรรคพลังธรรมและพรรคชาติพัฒนา

กลุ่มที่สอง พรรคการเมืองขนาดเล็กใช้งบประมาณต่ำในการโฆษณาหาเสียงผ่านสื่อ มีพรรคการเมือง 3 พรรคคือพรรคมวลชน, พรรคประชากรไทยและพรรคกิจสังคม

2. ระยะเวลาในการศึกษา การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดช่วงเวลาคือระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม ถึง 16 พฤศจิกายน 2539 รวมระยะเวลาประมาณ 32 วัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ คือ

พื้นที่สาธารณะ(ในเชิงสัญลักษณ์) ทางสังคม-การเมือง (public sphere) หมายถึง แนวคิดที่กล่าวถึงสภาพการณ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างพลเมือง กลุ่มการเมือง และรัฐที่เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างเสรีและมีความหลากหลาย

ของพลเมืองในสังคม โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพื้นที่สาธารณะในเชิงสัญลักษณ์นี้จะปรากฏในสื่อมวลชนของสังคมที่พลเมืองของประเทศมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในทางการเมืองอย่างเป็นอิสระ มีความเท่าเทียมและเสมอภาคกันผ่านเวทีในสื่อซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เวทีสาธารณะ (public forum) หมายถึง เวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองของพลเมืองและรัฐในกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่เป็นสถาบันกลางในสังคมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองที่หลากหลายของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ทั้งความคิดเห็นไปในทางสอดคล้องกันและความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันในประเด็นทางการเมืองเรื่องต่าง ๆ

ตัวแสดงทางการเมือง (political actor) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นกลุ่ม องค์กรหรือสถาบันในสังคมมีบทบาทและมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงออกทางการเมือง โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมือง โดยตัวแสดงดังกล่าวเช่น สื่อมวลชน พรรคการเมือง องค์กรเอกชน เป็นต้น

สื่อมวลชน หมายถึง วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่แสดงบทบาทในการทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะให้แก่ตัวแสดงทางการเมืองในสังคม

สปอตโฆษณาพรรคการเมือง หมายถึง สื่อโฆษณาที่พรรคการเมืองทำขึ้นทั้งในลักษณะที่พรรคจัดทำเองหรือว่าจ้างบริษัทโฆษณาโดยมีความยาวไม่เกิน 1 นาทีตามข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์ ออกอากาศทางโทรทัศน์และวิทยุในช่วงก่อนการเลือกตั้ง

สื่อในการหาเสียงเลือกตั้ง หมายถึง รายการสนทนาการเมืองทางโทรทัศน์และวิทยุทั้งรายการปกติและรายการเฉพาะกิจ ที่ให้พรรคการเมืองเข้ามาใช้พื้นที่ในรายการหาเสียงกับประชาชน รวมทั้งสปอตโฆษณาพรรคการเมืองที่ออกอากาศทางโทรทัศน์และวิทยุ

การเลือกตั้งทั่วไป หมายถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ทุกจังหวัดทั่วประเทศในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 โดยมี ส.ส. ได้ 393 คน จาก 159 เขตเลือกตั้งใน 76 จังหวัด แบ่งการเลือกตั้งออกเป็นเขตโดยมีจำนวน ส.ส. จากการคิดตามอัตราส่วนของจำนวนราษฎรในจังหวัดนั้น ๆ ในการเลือกตั้งประชาชนที่มีรายชื่อในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้ง มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จะมีสิทธิลงคะแนนเลือก ส.ส. ได้เท่ากับจำนวน ส.ส. ในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ

พรรคการเมือง หมายถึง คณะบุคคลที่มารวมกลุ่มกันเพราะมีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนทัศนคติทางด้านสังคมในแนวทางกว้าง ๆ คล้ายคลึงกัน โดยมีความมุ่งหมายที่จะเป็นรัฐบาลเพื่อดำเนินการปกครองตามความคิดเห็นนั้น ๆ โดยพรรคการเมืองจะแสดงนโยบายของพรรคเพื่อให้เกิดการยอมรับจากประชาชนและการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มพลังทางการเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุในการรณรงค์หาเลือกตั้งอันจะได้ใช้เป็นแผนในการใช้สื่อในการเลือกตั้งครั้งต่อไป
2. เพื่อนำผลของการวิจัยไปอธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่พึงมีต่อการสร้างความเข้าใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน